

Kaapo Huttunen

FM, musiikkitiede, Turun yliopisto

NORDIC NOIR -SARJOJEN ALKUTEKSTIJAKSOJEN TYYLIPIRTEISTÄ

Alkutekstijaksot ovat tärkeä osa televisiosarjojen kokonaisilmettä. Ne muun muassa informoivat katsojaa sarjan tyyllilajista, teemoista ja tunnelmasta, herättävät vastaanottajassa tiettyjä odotuksia sarjan suhteen, johdattavat katsojan sarjan maailmaan ja sitouttavat häntä seuraamaan sen tapahtumia (Bednarek 2014, 127–128). Ne ovat myös tärkeä brändäyksen väline, sillä hyvin tehty alkutekstijakso on myös eräänlainen lupaus sarjan laadukkuudesta ja tuo arvokkuutta sarjan lisäksi sitä jakelevalle kanavalle (Davison 2013, 7). Alkutekstijaksoista on ajan myötä muodostunut merkittävä osa myös nordic noiria.

Tämä artikkeli on pienimuotoinen katsaus laajaan aiheeseen, kattavamman tutkimuksen aloitus, jossa moni kysymys jää vielä ilman vastausta. Tarkoituksena on valaista ilmiötä, josta on vielä varsin vähän tutkimustietoa saatavilla. Aiheesta käytiin Suomessa kuitenkin vaihtelevan innokasta keskustelua, varsinkin Suomen ensimmäiseksi nordic noiriksin kutsutun *Sorjosen* (Suomi 2016–2019) ilmestyttyä; sen katsottiin olevan hyvin menestyssarja *Sillan* (*Bron/Broen*, Ruotsi/Tanska 2011–2018) kaltainen (Koivuranta 2016; Kärki 2018) ja myös sarjojen alkutekstijaksojen aikana kuultavissa tunnusmusiikeissa huomattiin samankaltaisuuksia (Mattila 2016).

Olen tätä katsausta varten tarkastellut elokuvia ja televisiosarjoja 27 viime vuoden ajalta, tässä vaiheessa vielä pääasiassa kvantitatiivisella otteella.¹ Mukaan olen valinnut vain pohjoismaisia rikosdraamoja ja siis rajannut ulos elokuvia tai sarjoja, joita on saatettu joissain yhteyksissä kutsua nordic noiriksi.² Tällaisia ovat esimer-

¹ Käsitteenä nordic noir on nuori. Se sai alkunsa Isossa-Britanniassa noin kymmenen vuotta sitten (Toft Hansen & Waade 2017, 5). Nordic noirin kehityshistoriaa voidaan kuitenkin jäljittää huomattavasti kauemmaksi. Usein sen katsotaan saaneen alkunsa Maj Sjöwallin ja Per Wahlöö'n kirjoittamista yhteiskuntakriittisistä *Martin Beck* -romaaneista, joita ilmestyi kymmenen vuosina 1965–1975 (ks. esim. Steiner 2019). Ensimmäinen *Beck*-filmatisointi ilmestyi jo vuonna 1967 (*Roseanna*, Ruotsi, ohj. Hans Abramson), mutta varsinkin 90-luvulla alettiin ”nordic noir” -kirjallisuutta kääntää audiovisuaaliseen muotoon. Ensimmäisenä varsinaisena nordic noir -sarjana pidän tv-elokuvasarjaa *Beck* (Ruotsi, 1997–2018).

² Nordic noir -nimikkeen alle on yritetty mahduttaa hyvinkin erilaisia sarjoja (Toft Hansen & Waade 2017, 5–6). Käsitteenä se onkin pakoillut tarkkaa määrittelyä. Toft Hansen ja Waade huomauttavatkin, että vaikka nordic noirilla on lajityyppimäisiä piirteitä, ei se ole selkeästi oma lajityyppinsä (mts. 9). Jaakko Seppälä (2020) taas on todennut, että nordic noir on pikemminkin tiettyjä konventioita eriasteisesti yhdistelevä tyyli. Hän esittää sille kolme päätekijää: a) modernistisen taide-elokuvan tyylikeinot, b) perinteisen ”dekkarin” konventiot ja c) erityisesti Pohjoismaille tyypilliset elementit. Mielestäni näihin on syytä lisätä neljänneksi kriteeriksi myös aiheenkäsittelyyn liittyvä yhteiskuntakriittinen eetos, jossa rikosta ei käsitellä esimerkiksi viihteellisen keveästi, vaan laajemman yhteiskunnallisen ongelman oireena. Tämä ulottuvuus mainitaankin lähes aina nordic noiria käsittelevässä tutkimuskirjallisuudessa. Näkemykseni mukaan sillä on myös suora vaikutus nordic noir -tuotantojen audiovisuaaliseen ilmeeseen.

kiksi tanskalaiset sarjat *Vallan linnake* (Borgen, 2010–2013), *Perilliset* (Arvingerne, 2014–2017) sekä brittiläinen *Fortitude* (2015–2018). *Silta* on yksi menestyneimmistä nordic noir -tuotannoista ja siitä on muodostunut eräänlainen nordic noirin prototyyppi (Seppälä 2020). Tästä syystä esittelenkin aluksi lyhyen analyysin *Sillan* alkutekstijaksoista, vertailukohtaksi muille analysoimilleni sarjoille. Tämän jälkeen käyn yleisellä tasolla läpi analyysiin perustuvia havaintojani nordic noir -sarjojen alkutekstijaksoista niiden tyylipiirteiden ja muotorakenteiden osalta. Lopuksi esitän vielä johtopäätöksiä ja huomioita.

Vertailukohtana *Silta*

Siltaa on pidetty käännteentekevänä pohjoismaisen audiovisuaalisen rikosdraaman kannalta. Sitä ilmestyi neljä kautta vuosina 2011–2018. Jokaisella kaudella on oma läpi kauden muuttumattomana pysyvä alkutekstijaksonsa, jota edeltää lyhyt edellisen jakson tapahtumia kertaava osio (jatkossa *kertaus*) ja kyseisen jakson tapahtumiin johdatteleva osio (jatkossa *johdanto*), joista molemmat kestävät keskimäärin noin 95 sekuntia. Vaikka eri kausien alkutekstijaksojen välinen sukulaisuussuhde onkin ilmiesvä, on niillä myös huomattavia eroja. Menkäämme kuitenkin ensin niitä yhdistäviin seikkoihin, joista merkittävin lienee sarjan tunnusmusiikki, Choir of Young Believersin *Hollow talk* -kappale. Sitä kuullaan täsmälleen samanlaisena sarjan jokaisessa jaksossa. Sen sävellaji on D-molli ja tempo maltillinen 62 BPM (*beats per minute*, iskuja minuutissa). Haikeasti laulettu päämelodia liikkuu suuren septimin alueella, pienen F:n ja yksiviivaisen E:n välillä. Soitinnukseltaan se on varsin riisuttu: sitä säestävät yksinkertainen, kahdeksasosissa kulkeva, D-urkupisteeseen perustuva pianopulssi, soolosello sekä satunnaiset kellopeli-intervallit. Leikkaus ei orjallisesti noudata musiikin verkkaista rytmiä, vaan pikemminkin mukailee sitä. Alkutekstijakso kestää ensimmäisellä kaudella 62 sekuntia ja muilla 67 sekuntia. Kuvia siihen mahtuu ensimmäisellä kaudella yhteensä 12 kappaletta ja seuraavilla 15, 18 ja 16 kappaletta. Leikkausrytmin voidaan siis sanoa olevan verkkainen: kaikkien kausien alkutekstijaksoissa mahtuu kuvien mediaanikesto välille 3,65–4,15 sekuntia.

Ensimmäisen kauden (2011) alkutekstijakso esittelee *Sillan* keskeiset tapahtumapaikat, Malmön, Kööpenhaminan ja niitä yhdistävän Juutinrauman sillan. Rajaukseltaan lukituissa (*fixed-position camera*) kuvissa näytetään öisiä kaupunkiympäristöjä – öisiä, muttei niinkään pimeitä; kaupungin värikkäät valot nousevat esiin mustasta taustasta tai valaisevat pilvisen taivaan. Laajoissa yleiskuvissa näkyvät kaupunkikeskustat, moottoritiet ja ratapihat, sekä ikoniset Malmön *Turning torso* -tornitalo ja Kööpenhaminan *Pieni merenneito* -patsas. Vaikka rajausta on staattinen, ovat kuvat eläväisiä; kuvien sisäinen liike – liikenne, kaupungin valojen valaisemat pilvet, meren aallot – on nopeutettua. Tämä hektinen kuhina, yhdessä verkkaisen ja surumielisen musiikin kanssa, luo alkutekstijaksoon runollista jännitettä.

Sillan toisella kaudella (2013) alkutekstijakson kuvakieli on moninaisempaa. Samoin kuin ensimmäisellä kaudella, esittelevät kaikki kuvat Juutinrauman siltaa sekä Malmön ja Kööpenhaminan urbaania ympäristöä. *Turning torso* esitellään tällä kertaa näyttävästi ilmakuvin. Muutenkin ilmakuvat (siis liikkuva kamera) ovat nyt pääosassa: näemme Juutinrauman sillan ja sen liikennettä yläpuolelta kuvattuna, kamera-ajokuvia siltaa ylittävistä autoista ja junista – ja nyt myös ensimmäiseltä kaudelta tutuksi tulleesta päähenkilö Saga Norénin Porschesta (tämän enempää ei henkilöahmoja esitellä toisellakaan kaudella). Muutama staattisempi nopeutettu otos muistuttaa vielä ensimmäisestä kaudesta. Huomio kiinnittyy myös valon määrään ja väripalettiin: taivas on pilvistä harmaa, mutta silti monet alkupuolen kuvat ovat ensimmäiseen kauteen verrattuna valoisia. Alkutekstijakson aikana siirrytään-

Sillan neljännen kauden (2018) alkutekstijakson pikimustat kuvat ovat paikoin enää vain viitteellisesti esittäviä. Lähde: Kuvakaappaus *Silta*-sarjasta.

kin asteittain päivästä iltaan ja yöhön. Pimeys saapuu, myös vertauskuvallisesti, ja peittää Juutinrauman.

Kolmannen ja neljännen kauden (2015, 2018) alkutekstijaksot ovat visuaalisesti hyvin erilaisia kuin aiemmat. Jos aiemmat olivat valaisultaan hämää, ollaan nyt täydessä pimeydessä. Enää ei edes lokaatioita esitellä; pikimustat kaukaisten valojen täplittämät ilmakuvat esittävät geneerisiä kaupunkimiljöitä, joita on lähes mahdotonta tunnistaa ilman paikallistietoutta. Kolmannella kaudella nähdään vielä *Turning torso* -tornitalo, neljännellä ei enää edes sitä. Juutinrauman silta esitellään aiemmista kausista tutuin sommitteluin ja päärooliin sen rinnalle on nostettu Saga Norénin Porsche. Edelleen autoa seurataan takaa, kohti kuvan pakopistettä, mutta nyt ollaan myös sen kyydissä. Mustassa kuvapinnassa ohi pyyhkiytyvät valot sirottuvat liikkuvan auton ikkunoiden läpi tai heijastuvat pikimustalta pinnalta; näemme erikoislähikuvassa ohi kiitävien lamppujen valaisemat sadepisarot auton pinnalla tai valkoisia neliöitä mustalla pohjalla, jotka vain lähempi tarkastelu paljastaa valoiksi kerrostalojen ikkunoissa. Näin syntyvällä paikoin lähes abstraktilla valojen ja varjojen kollaasilla on enää hyvin vähän suoranaista informaatioarvoa. Se pikemminkin, yhdessä musiikin kanssa, luo alkutekstijaksoon kauniinsurullisen, mutta myös lohduttoman tunnelman.

Alkutekstijaksojen kuvasto

1990-luvulla ja 2000-luvun alussa olivat nordic noir -sarjat usein aiemmin julkaistujen kirjojen adaptaatioita. Ne eivät yleensä olleet jatkuvajuonisia, vaan jokainen jakso tai osa muodosti oman itsenäisen teoksensa, eikä niillä yleensä ollut vakinaista alkutekstijaksoakaan, vaikka niitä olisikin tuotettu kausiluonteisesti usean jakson ryhmissä. Toisaalta myöskään jatkuvajuonisilla nordic noir -sarjoilla ei vielä 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä välttämättä ollut alkutekstijaksoa. Esimerkiksi islantilaisessa sarjassa *Vuoren arvoitus* (*Hamarinn*, 2009) jaksot alkavat edellisen jakson tapahtumien kertauksella (ensimmäisessä jaksossa johdannolla), jonka aikana

esiintyvissä tekstiplansseissa mainitaan sarjan keskeiset tekijät. Samoin on myös yhdessä kaikkein menestyneimmistä nordic noir -sarjoista, *Rikoksessa (Forbrydelsen)*, Tanska 2007–2012). Vasta noin vuodesta 2013 alkaen on nordic noir -sarjoissa aina ollut alkutekstijakso, jota useimmiten edeltää sekä kertaus että johdanto. Harvoja poikkeuksiakin säännöstä löytyy. *Beckissä*, joka vasta viidennellä kaudellaan (2015) sai vakinaisen alkutekstijakson, ei kertausta ole, sillä sarja ei ole jatkuvajuoninen. Sen alkutekstijaksoa kuitenkin aina edeltää johdanto. Myös *Sorjosessa* on ennen alkutekstijaksoa vain johdanto, kun taas toisessa suomalaisessa sarjassa, *Karpissa* (2018), sitä edeltää ainoastaan kertaus.

Tobias Hochscherfin ja Heidi Philipsenin näkemyksen mukaan nordic noirin estetiikkaan kuuluvat muun muassa hillitty valaistus ja monokromaattinen värimaailma (2017, 17). Niin ikään Glen Creeber toteaa ”hämäryyden estetiikan” (*dimly-lit aesthetic*) olevan nordic noirille tyypillistä (2015, 22). Alkutekstijaksojen osalta tämä näyttää pitävän paikkansa. Alkutekstijaksojen kuvista valtaosa on valaistukseltaan hämäävä, tai peräti pimeitä. Niissä korostuvat vähäisetkin valonlähteet, ja usein valolla ja varjoilla luodaan voimakkaita kontrasteja. Tämä vaikuttaakin tietoiselta viittaukselta film noiriin, jossa tällaiset *chiaroscuro*-kuvat ovat tyypillinen esteettinen piirre (ks. esim. Miklitsch 2014, 3).³

Sarjojen *Karppi*, *Aallonmurtaja* (Suomi 2017–2019) ja *Ennen kuolemaa (Innan vi dör)*, Ruotsi 2017–2019) alkutekstijaksot ovat mustavalkoisia, mutta monokromaattisuus näkyy paikoin myös värimäärittelyn harmaaseen taipuvana kalpeutena. Moni sarja käyttää alkutekstijaksossaan kuitenkin runsaampaa väripalettia, esimerkiksi *Beck*, *Loukussa (Ófærð)*, Islanti 2015–2018), *Bullets* (Suomi 2018) ja *Modus* (Ruotsi 2015–2018), eikä niiden kohdalla voidakaan puhua monokromaattisuudesta. Näissäkin tapauksissa ovat alkutekstijaksot kuitenkin tarkoituksellisen ilottomia ja niiden synkeät kuvat usein väreiltään vähäkylläisiä tai kapeaspektrisiä. Selvänä poikkeuksena säännöstä erottuu oikeastaan vain *Sorjonen*, jonka alkutekstijakso on kaikilla kausilla valoisa ja värikäs. Nordic noir -sarjoissa alkutekstijakson välittämä tunnelma onkin yleensä lähinnä melankolinen tai jopa lohduton.

Nordic noir -sarjat välittävät alkutekstijaksoissaan tarinainformaatiota hyvin vaihtelevasti. Ääripäitä tässä lienevät *Kylmävä tapa (Det som göms i snö)*, Ruotsi 2018) ja *Modus*. Ensimmäisessä alkutekstijakso on sitä sananmukaisesti: mustaa tekstiä valkoisella pohjalla – vain muutamat sarjassa selvitettävään murhaan liittyvät kuvat välähtävät salamannopeasti tekstiplanssien väleissä. Jälkimmäisessä taas nähdään varsin laajasti erilaista kuvastoa: esitellään päähenkilöt, näytetään ilmakuvaa Tukholmasta, johon sarjan tapahtumat pääasiassa sijoittuvat sekä yksityiskohtaisempia kuvia sarjan lokaatioista, esimerkiksi murhaajan asuttamasta asuntovaunusta. Lisäksi näytetään suoraan tarinan käännteisiin liittyviä kuvia sekä monitulkintaisempaa, yleisemmin tarinasisältöön viittaavaa allegorista kuvastoa. *Moduksen* kuvailmaisultaan runsas alkutekstijakso on kuitenkin harvinainen yleensä tässä suhteessa säästeliäämpien nordic noir -sarjojen joukossa. Esimerkiksi *Ennen kuolemaa* tyytyy esittelemään päähenkilöt ja keskeiset sivuhenkilöt lähikuvissa – muutaman erikoislähikuvan nahkaliiveistä ja tatuoinneista vihjatessa tarinan liitty-

³ Tutkijoiden keskuudessa yleisesti tunnustetaan yhteys nordic noirin ja film noirin välillä, mutta käsitykset tämän yhteyden laadusta vaihtelevat. Esimerkiksi Glen Creeber näkee mainitsemansa hämäryyden estetiikan olevan implisiittinen viittaus film noiriin (2015, 22), kun taas Voitto Ruohosen (2018) näkemyksen mukaan nordic noir on yksi *noir* muiden joukossa. Audun Engelstad (2018, 24–25) huomauttaakin, että nordic noirin ”noir” on käsitetty laajasti ottaen ainakin kolmella eri tavalla: a) se viittaa nordic noirin olevan uusi vaihe noirin evoluutiossa, b) se toimii pohjoismaisen rikosfiktion paremmin markkinoitavana nimikkeenä, c) käsitteenä se ei suoranaisesti liity rikosfiktion, vaan kuvastaa Pohjoismaille ominaisia piirteitä, kuten mielenlaatua, ilmapiiriä, maisemaa sekä eri vuodenaikojen valoa ja pimeyttä.

Näytteitä alkutekstijaksojen erilaisista kuvastoista. Ylävasemmalla: murhaaja asuntovau-
nussaan (*Modus*). Yläoikealla: yksi päähenkilöistä mustavalkoisessa lähikuvassa (*Ennen
kuolemaa*). Alavasemmalla: päähenkilö yksin pimeässä huoneessaan (*Riivattu*). Alaoi-
kealla: ristileikkaus maaston ja rintakehän välillä (*Loukussa*). Lähde: Kuvakaappaukset
sarjoista *Modus*, *Ennen kuolemaa*, *Riivattu* ja *Loukussa*.

vän jengirikollisuuteen. *Beck* taas näyttää sarjan irrallisia kuvia Tukholman, sarjan tapahtumien keskuksen, öisistä tyhjästä kaduista ja hämäristä loukoista. *Loukussa* ei esittele pientä Seyðisfjörðurin kylää, johon sarjan tapahtumat sijoittuvat, vaan ilmakuvien Islannille tyypillisiä maastoja yhdistettynä erikoislähikuviiin kuolleesta ruumiista, viestittäen näin, kuten Tore Størvold toteaa, Islannin kauniin maiseman kätkevän sisäänsä väkivallan ja kuoleman pohjavirran (2019, 112). Alkutekstijaksojen tarinainformaation määrä ja laatu saattavat siis vaihdella runsaastikin nordic noir -sarjojen välillä eikä mikään tietty strategia nouse esiin muita selvästi yleisempänä – paitsi ehkä mainittu säästeliäisyys.

Glen Creeberin mukaan nordic noirille on tyypillistä hidas ja melankolinen poljento (2015, 22). Myös Seppälä (2020) toteaa, että nordic noiria on usein pidetty hitaana, vaikka suhtautuukin tähän näkemykseen varauksella. Ainakin alkutekstijaksojen suhteen näin näyttäisi olevan. Kuvien ja otosten määrissä ei niiden välillä ole kovinkaan suurta vaihtelua. *Nousuvedessä* (*Springfloden*, Ruotsi 2016–2018) niitä on 11 ja *Karpissa* 26 kappaletta, mutta tyypillisesti niiden määrä vaihtelee hieman viidentoista molemmin puolin. Näin ollen myös leikkausrytmi on yleensä verkkainen. *Karpissa* kuvien mediaanikesto on suhteellisen lyhyt, 1,59 sekuntia, kun taas vastaavasti *Nousuvedessä* se on peräti 5,45 sekuntia. Myös *Bulletsin* ja *Aallonmurtajan* alkutekstijaksoissa kuvien mediaanikesto on lähes viisi sekuntia. Mediaanikestojen keskiarvo on kuitenkin 3,37 sekuntia, eli siis merkittävästi enemmän kuin vaikkapa amerikkalaisessa tv-sarjassa *CSI: Miami* (2002–2012), jonka ensimmäisen kauden alkutekstijaksossa kuvien mediaanikesto on vain 1,1 sekuntia.

Monika Bednarek havaitsi 2000-luvun amerikkalaisten tv-sarjojen alkutekstijaksojen olevan yleisimmin joko 1–20 sekuntia tai 21–40 sekuntia pitkiä ja vain harvoin yli 60-sekuntisia (2014, 133). Nordic noir -sarjojen alkutekstijaksot taas kestävät tyypillisesti noin minuutin (57–67 sekuntia), yleensä hieman yli. Joitain harvoja poikkeuksiakin tosin löytyy. Esimerkiksi *Sorjosen* alkutekstijakso kestää 45 sekuntia,

kun taas *Kylmäävässä tapauksessa* on vain 30 sekuntia pitkä alkutekstijakso. Myös *Bullets* on poikkeus: sen alkutekstijakso kestää 87 sekuntia. Yhdysvalloissa mainosrahoitteisten kanavien sarjoissa on haluttu päästä nopeasti itse asiaan eikä tuhjata arvokkaita sekunteja pitkiin alkutekstijaksoihin. Siksi sellaiset ovat yleistyneet aivan toisenlaiseen liiketoimintamalliin perustuvilla jakelukanavilla (Davison 2013, 7–8). Useat nordic noir -sarjat ovatkin nykyään suoratoistokanavien tuottamia ja levittämiä ja jo aiemmin niitä tekivät pääasiassa pohjoismaiset yleisradioyhtiöt, jotka eivät ole riippuvaisia mainosrahasta. Toisaalta alkutekstijakson hidas leikkausrytmi johtaa helposti myös sen pidempään keston, kun siihen on mahdutettava riittävä määrä olennaista informaatiota ja tunnelmaa välittäviä kuvia ja otoksia.

Tunnusmusiikki nordic noirissa

Pitkiin kuviin ja hidasytmiseen leikkaukseen sopii usein myös hidastempoinen musiikki. Näin nordic noir -sarjojen alkutekstijaksoissa yleensä onkin: tyypillisesti tunnusmusiikin tempo on 37–70 BPM. Oletettavasti tällä on myös vaikutuksensa alkutekstijakson keston, sillä hidastempoinen musiikki saattaa tarvita pidemmän ajan, jotta kappaleen kokonaisrakenne ja musiikilliset ideat ehditään esitellä. Tunnusmusiikki on nordic noir -sarjoissa myös poikkeuksetta mollissa. Usein hidastempoiseen ja surumieliseen musiikkiin yhdistyvät synkkien kuvien ja hitaan leikkausrytmin lisäksi kuvien ristileikkaukset sekä alku- ja loppuhäivytykset.

Tällaisten tyyliratkaisujen seurauksena alkutekstijaksosta puuttuu *vis viva*, eteenpäin työntävä voima. Syntyy iloton ”virranviemä” vaikutelma, joka sopii oikein hyvin nordic noirien yleensä pessimistiseen maailmankuvaan. Tätä melankolista, jopa lohdutonta efektiä edesauttaa myös se, etteivät musiikki ja kuvaleikkaus yleensä ole kurinalaisesti synkronoituja. Musiikki ei siis niinkään anna tahtia kuvaleikkaukselle, tai päinvastoin, vaan ne soljuvat toisistaan melko vapaina. Joitakin hyvin toisenlaisiakin ratkaisuja toki löytyy. *Kylmäävässä tapauksessa* mustavalkoiset tekstiplanssit etenevät metronomintarkasti synkronissa ääniraidan kanssa. *Monsterin* (Norja 2017) alkutekstijakso, piirrosanimaatio, taas koostuu portaattomasti muuntuvista kuvista, eikä siinä siis oikeastaan ole leikkausrytmiä lainkaan. Tämä antaa tilaa tunnusmusiikin nopeammalle tempolle (90 BPM) sekä perkussoiden ja staccato-jousien kulmikkaammalle ja tarkkarajaisemmalle soinnille.

Kuten jo todettiin, ei nordic noir -sarjojen alkutekstijaksoja ole vielä juurikaan tutkittu. Näin ollen myös niiden tunnusmusiikit ovat toistaiseksi jääneet vaille laajempaa akateemista huomiota. Varsinkin alussa mainitun *Sorjosen* innoittaman julkisen keskustelun yhteydessä niistä lausuttiin kuitenkin yleistyksiä, joita on syytä tarkastella kriittisesti. Ilkka Mattilan lehtiartikkelissa (2016) todettiin, että “[t]yypillisessä nordic noir-tv-kappaleessa lauletaan korkealta ja herkästi murteellisella englannilla ja soitetaan suureleisesti”. Laajempi otos kuitenkin osoittaa, ettei näin ole. Englanninkielistä laulua kuullaan *Sillan* lisäksi ainakin *Nousuvedessä*, *Sorjosessa* ja *Moduksen* toisella kaudella, mutta valtaosassa nordic noir -sarjoja ei sellaista ole. Lisäksi tunnusmusiikki on usein pikemminkin vähäeleistä. Myös soitinnuksessa ja äänenväreissä on huomattavaa variaatiota aina hyvin riisutusta akustisesta soinnista (*Silta*) orkesterisointiin (*Bullets*) ja rautalankakitarasta (*Ennen kuolemaa*) kokonaan synteettisiin rakenteisiin (*Riivattu; Besatt*, Norja 2019).

Tore Størvold esittää tuoreessa väitöskirjassaan (2019) ansiokkaan analyysin *Loukussa*-sarjan tunnusmusiikista. Hän tekee siinä kuitenkin joitakin vaikeasti yhteen sovitettavia yleistyksiä. Hän huomauttaa, että ”merkittävien” nordic noir -sarjojen tunnusmusiikeissa on suuriakin eroja, mutta niitä silti yhdistää tempo, musiikillinen tilallisuus ja matalien sointirekisterien käyttö (mts. 113). Samalla hänen näkemyk-

sensä mukaan nordic noir -sarjoilla kuitenkin on ”tyypillinen” tunnusmusiikkinsa (mts. 104). Esimerkkinä nordic noirin ”soundista” hän antaa *Rikoksen* päätteeman. Sen tempo on 115 BPM, kun taas nordic noir -sarjoissa, kuten yllä todettiin – ja kuten Størvold itsekin huomauttaa – tempo on yleensä huomattavasti hitaampi. Nordic noir -musiikille tyypillisenä Størvold pitää myös muuhun orkestraatioon sekoittuvaa, ”läsnäolevasti poissaolevaa” (*present absence*) sanatonta laulua (mts. 114). Sellaista kyllä kuullaan sarjoissa *Loukussa* ja *Rikos*, mutta yleistä se ei nordic noir -sarjojen tunnusmusiikeissa kuitenkaan ole. On myös syytä huomauttaa, ettei *Rikoksessa* käytetty sanaton vokaliisi ole *Rikoksen* kontekstissa niinkään pohjoinen, vaan ”yleisetninen”, pikemminkin Lähi-itään osoittava viittaus.⁴ *Rikoksessa* ei myöskään sarjan päätteemaa kuulla koskaan jaksojen alussa, sillä – kuten edellä mainittiin – ei sarjassa ole alkutekstijaksoa. Sen sijaan se kuullaan aina jokaisen jakson lopussa ja näin ollen sillä on vääjäämättä myös hyvin erilainen funktio kuin sarjojen tunnusmusiikeilla yleensä.

Johtopäätökset

Pitkät näyttävät alkutekstijaksot vakiintuivat osaksi nordic noir -sarjoja vasta kansainvälisesti ennennäkemättömän menestyneen *Sillan* ilmestymisen aikoihin. Asia ei kuitenkaan välttämättä selity *Sillan* suosiolla tai on vain osittain tämän seurausta ja kielii mahdollisesti laajemmasta television murroksesta. *Sillan* vaikutteita saatetaan nähdä muuallakin, vaikka syy-yhteydet eivät välttämättä ole niin selviä. Jotkut kokivat *Sorjosen* ilmakuvat *Sillasta* kopioiduiksi (ks. esim. Kärki 2018), mutta sellaisia löytyy useista nordic noir -sarjoista. Jotkin ilmakuvat saattavat hyvinkin olla *Sillan* innoittamia ja silti johtua myös tarvittavan kuvausteknologian halpenemisestä ja yleistymisestä – tai mahdollisesti jostain muusta syystä.

Siltaa on pidetty hyvin vaikutusvaltaisena sarjana. Sitä se aivan varmasti onkin, kun ottaa huomioon sen taiteellisen ja taloudellisen menestyksen. Jos se on vaikuttanut muiden nordic noir -sarjojen taiteellisiin valintoihin, niin ainakaan alkutekstijaksojen osalta siitä ei ole tullut sapluunaa muiden sarjojen tekijöille. Eriäväisyyksiä löytyy vähintään samassa mitassa kuin samankaltaisuuksiakin. Vähäisen tutkimuksen valossa tarkkapiirteisten sääntöjen ja yleispätevyyksien esittäminen aiheuttaa pikemminkin epävarmuutta ja lisäkysymyksiä, joihin ei ainakaan vielä ole saatavilla selviä vastauksia. Nordic noir -sarjojen alkutekstijaksojen osalta voidaan kuitenkin sanoa, ettei niistä löydy mitään tiettyä dominoivaa audiovisuaalista estetiikkaa tai narratiivista strategiaa. Tämä ei silti tarkoita, etteikö joitain tendenssejä olisi löydettävissä. Ne ovat kuitenkin hyvin laveita (hitaus, pimeys, valot ja varjot, melankolia), eivätkä niinkään kerro sarjojenvälisistä vaikutteista kuin yrityksistä vastata yleisiin rikosdraamoihin kohdistuviin odotuksiin, ja vaikuttavat paikoin myös tietoisilta sukulaisuussuhteen osoituksilta sekä kunnioittavilta kumarruksilta film noirin suuntaan.

Lähteet

Bednarek, Monika (2014) “And they all look the same”? A Quantitative survey of television title sequences. *Visual Communication* 13:2, 125–145.

Creeber, Glen (2015) Killing us Softly: Investigating the Aesthetics, Philosophy and Influence of Nordic Noir Television. *Journal of Popular Television* 3:2, 21–35.

⁴ Käsittelen *Rikoksen* musiikkia ja äänisuunnittelua laajemmin artikkelissani ”Nordic noir -televisio-sarjan *Rikos* ääniraidan Lähi-itään viittaavat topokset” (Huttunen 2019).

Davison, Annette (2013) The show starts here: viewers' interactions with recent television serials' main title sequences. *SoundEffects* 2013:3, 7–22.

Engelstad, Audun (2018) Framing Nordic Noir: From Film Noir to High-End Television Drama. Teoksessa Kim Toft Hansen, Steven Peacock, Sue Turnbull (toim.) *European Television Crime Drama and Beyond*. Cham: Palgrave Macmillan, 23–39.

Hochscherf, Tobias & Philipsen, Heidi (2017) *Beyond The Bridge Bridge: Contemporary Danish Television Drama*. London: I. B. Tauris.

Huttunen, Kaapo (2019) Nordic noir -televisiosarjan *Rikos* ääniraidan Lähi-itään viittaavat topokset. *Lähikuva* 32:2, 40–55. <<https://doi.org/10.23994/lk.83449>> (linkki tarkistettu 1.8.2020).

Koivuranta, Riitta (2016) Ehkä Sillan tekijät matkivat meitä, Sorjosen käsikirjoittaja sanoo – Äänestä oma suosikkisi parhaaksi suomalaiseksi poliisisarjaksi. *Helsingin Sanomat*. Saatavilla: <<https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000002926610.html>> (linkki tarkistettu 24.4.2020).

Kärki, Taneli (2018) Analyysi: Silta voi jäädä viimeiseksi Nordic noir -jättihitiksi – Onko epookki seuraava tv-sarja-buumi? *Kaleva*. Saatavilla: <<https://www.kaleva.fi/uutiset/kulttuuri/analyysi-silta-voi-jaada-viimeiseksi-nordic-noir-jattihitiksi-onko-epookki-seuraava-tv-sarja-buumi/780910/>> (linkki tarkistettu 24.4.2020).

Mattila, Ilkka (2016) Pohjoismaisen rikossarjan tunnari on hauras, mutta väkevä – niin kuin Sillassa. *Helsingin Sanomat*. Saatavilla: <<https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000002926609.html>> (linkki tarkistettu 24.4.2020).

Miklitsch, Robert (2014) Introduction: Back to Black: "Crime Melodrama," Docu-Melo-Noir, and the "Red Menace" Film. Teoksessa Robert Miklitsch (toim.) *Kiss the Blood Off My Hands: on Classic Film Noir*. Urbana, Illinois: University of Illinois Press, 1–16.

Peacock, Steven (2013) Introduction: Beginnings and Endings. Teoksessa Steven Peacock (toim.) *Stieg Larsson's Millennium Trilogy: Interdisciplinary Approaches to Nordic Noir on Page and Screen*. New York: Palgrave MacMillan, 1–11.

Ruohonen, Voitto (2018) Nordic noir on vahva brändi, entä Suomi-noir? *AVAIN – Kirjallisuudentutkimuksen Aikakauslehti* 2018:3, 130–139.

Seppälä, Jaakko (2020, tulossa) The Style of Nordic Noir: Bordertown as a Stylistic Adaptation of the Prototype. Teoksessa Linda Badley, Andrew Nestingen, Jaakko Seppälä (toim.) *Nordic Noir, Adaptation, Appropriation*. London: Palgrave Macmillan.

Toft Hansen, Kim & Waade, Anne Marit (2017) *Locating Nordic Noir: From Beck to The Bridge*. Cham: Palgrave Macmillan.

Steiner, Tobias (2019) Bron/Broen, the Pilot as Space Between Cultures, and (re)negotiations of Nordic Noir. Teoksessa Richard McCulloch, William Proctor (toim.) *The Scandinavian Invasion: The Nordic Noir Phenomenon and Beyond*. Peter Lang International Academic Publishers.

Størvold, Tore (2019) *Dissonant Landscapes: Nature and the Musical Imagination of Iceland*. Doctoral thesis. Oslo: University of Oslo.